

Claus Friisberg: *Tankens pioner. Sokrates i Platons forsvarstale.*
Vestjysk Kulturforlag 2017. 238 sider.

anmeldt af Gorm Tortzen

Det utal af bøger, der gennem de sidste to tusind år er skrevet om Platons forfatterskab, kan groft inddeles i to grupper: de nyskabende og de formidlende. Begge typer er vigtige, for de retter sig mod forskellige typer læsere: De første taler til specialisterne, de andre til en langt bredere læserkreds. Den foreliggende bog hører så åbenlyst til i den formidlende genre. Forfatteren fortæller i forordet, at han har undervist i *Sokrates' Forsvarstale* i 43 år 'hvilket formodentlig er ensbetydende med, at jeg har undervist i den mindst 100 gange'. En sådan indlæsthed i en tekst finder man vist kun i præstestanden og blandt ældre gymnasielærere, og det giver en sikkerhed og et overblik over stoffet, som er guld værd i en undervisnings- og formidlingssituation, fx i en bog som denne der er 'beregnet til undervisere i oldtidskundskab i gymnasiet og deres elever'.

Faren ved denne fremgangsmåde er imidlertid, at den privatpraktiserende lærer bekræftes af sin tidligere læsning, som ikke grundlæggende anfægtes af nogen jævnbyrdig samtalepartner, selvom den gode lærer arbejder sig dybere og dybere ned i teksten. Somme tider kommer opdagelserne i selve undervisningssituationen, andre gange fra en omfattende læsning af både ældre og ny sekundærlitteratur (se den omfattende og opdaterede bibliografi s. 219-224).

Bogen er opdelt i 11 afsnit, hvoraf de første tre er en traditionel gennemgang af forudsætningerne i naturfilosofien, sofistikken og det politiske miljø i Athen i 400-tallet. Dernæst følger fra afsnit fire en gennemgang af talen kapitel for kapitel med mange sideblikke til samtidig og senere litteratur, som (igen i undervisningssammenhæng) kan være nok så nyttigt, men som også giver en til tider meget bred fremstillingsform, når Euripides, Quintilian, Aischylos, Matthæus, Muhammed, Aristoteles og mange andre koryfæer inddrages med citater for at illustrere dette og hint.

Det fremhæves flere gange undervejs, at forfatteren er Platon, men alligevel virker det på mig som læser, som om den gamle manipulator endnu en gang har lokket sin læser (*in casu* Friisberg) til at forveksle forfatter og hovedperson. Det sker allerede i oversigten over

dispositionen, hvor man kan undre sig over, at Xenophons version af *Forsvarstalen* ikke inddrages i argumentationen for, at måske kun dispositionen er baseret i de faktiske begivenheder – i det omfang de to taler bekræfter hinanden. Eksempelvis problematiseres det ikke, at taleren bygger hele første del af forsvaret op på påstanden om, at Aristophanes i øvrigt mislykkede komedie *Skyerne* fra 423 f.Kr. i de mellemliggende 24 år skulle have givet Sokrates et så dårligt ry gennem snart to generationer. Intet tyder på, at teaterfiaskoen blev genopført, og den tekst, som 'Sokrates' refererer til, stammer fra Aristophanes' reviderede, aldrig spillede version, der er den vi kender, og som Platons læsere kendte i skriftlig form. Det kan ikke bevises, at Platon opfinder første del af forsvaret (som ikke omtales af Xenophon), men det giver unægtelig grund til mistanke om, at hele den tekst, vi læser i lige så høj grad er en litterær konstruktion som alle andre af Platons værker. Det gør bestemt ikke teksten mindre interessant, men det bliver svært at bruge den til at karakterisere Sokrates med.

Som en rød tråd gennem analysen går en fremhævelse af de retoriske virkemidler – en fremragende idé, som igen pointerer tekstens forførende effekter. Det sker også de gange, hvor Friisberg påpeger de svage punkter i Sokrates' argumentation, særlig tydeligt i afsnit seks med gennemgangen af forhøret af Meletos, hvor en overskrift hedder 'Sokrates' logiske brist'. Her nævnes det udtrykkeligt, at Platon er mester for 'stråmandsargumentationen', som den kaldes. Det samme kunne med god ret tænkes at gælde hele teksten, og som professor Johnny Christensen flere gange har påpeget, er der ingen gode argumenter for, at *Forsvarstalen* skulle være et tidligt værk af Platon. Teksten kan lige så vel opfattes som en syntese af og et testamente over hele den sokratiske bevægelse.

I de følgende kapitler gennemgås Sokrates' samfundsgavnlig indsats, det evige og principielt uløselige spørgsmål om karakteren af den daimoniske stemme, og hans forhold til lovene med naturlig inddragelse af *Kriton*. Derefter følger et af højdepunkterne i talen: bødeforlægget og Sokrates' helt enestående provokation (som pure benægtes af Xenophon) og konsekvensen.

En petitesse: En illustration på s. 171 af en kylix påstår i billedteksten, at det var sådan en, Sokrates drak skarntydesaften af – men dels er skarntyden overhovedet ikke nævnt i beskrivelsen af Sokrates død i *Phaidon* (den omtales med det dejligt tvetydige ord *phar-*

makon), dels tyder de arkæologiske udgravninger i Athens fængsel på, at giftbægrene var meget mindre og udekorerede.

I det konkluderende afsnit (s. 202) står der om Sokrates' visdom: 'Det epokegørende ved Sokrates' indsats var, at han gjorde den menneskelige tanke fri af gudernes dominans, og at han i sine samtaler med forskellige kloge mænd, som man finder afspejlet i Platons aporetiske dialoger, forsøgte af afklare centrale begreber inden for det samfundsmoralske felt i bredeste forstand (bredt, fordi det både rummede teologi og etik). Det brændende spørgsmål var, hvad det ville sige at være en god borger.'

Heri er det svært at være uenig, men måske med den tilføjelse, at *Forsvarstalen* på dette punkt ikke adskiller sig fra Platons øvrige fiktionslitteratur.